

«Амалла кепдюле. Жигерлик, этимлилик, бир аккыыллык керекдиле»

Ахыры. Апы 1-чи бетдеи.

- Ишигезе жалаңда бу закон бамы хайырларыгыз эркинсиз?

- Хау, андан бир жанына кетерге ахың да карамайды. Мен приёмға келгенде бирине окуяна району бюджетинден ача бөлсем, ол ахчаны тийишги жерине хайырланмаганым деп, угулосной иш ачылыгымды.

Ма кёрдонг, кесине угтай, сабийюн келип келген ананы. Ол менча власть органы келгенге келгенди. Алай аңа сыйогенчма болушурга у эркин тойюкме. Ахчаны болшур суботнигден тыштен фондундан бөлбөгөн. Ол беш минг сомга уа адам Москвага кылай барып келисиз?

Дагында, алгын предпритие тевелген налону жаргысы району бюджетине тошгон эсе, энди андан бизге бир сом да берилмейт. Алай бла биз дотациялы болубабыз. Башча айтханда, закон жер-жерли власть органыны ишин кочулуге себеплик ахыр да этмегенди.

- Махи Османович, районга башчылык этген кыйынмыды?

- Кылай айтхайм, жорегин бла берилп ишлесенг, кыйынды, ат башында карасанг а, тынды. Ленин хар юл бийге да кырал башчы болушкыды деген эди. Бирле аңа колгон да этерле, алай ол кертиди. Жалаңда бюгонюногюн кюн бла угтай, келир заманы ошондон саргыш эти ишлеген оңочу кичлю болганын унутурга жарамайды. Болганы тоңаң, чачып ишлеген угтай, ызындан келгенле иосперинден саргыш этген.

- Кулукчы келир заман ичюн ишлеге керекди, дейсиз. Сиз кесигизни хар кюн-

деги кыйгыларыгызда аңа жетишпелесиз?

- Району айнууну инвестиция проекте бла байлалы этеме. Мен Бахсан району администратциясы башчысы Альберт Каздохов бла сөлөшүлө бардыргынам. Биогонлюкче анда италиялы технологияга көрө терек башчала салынадыла.

Тыш кыргалы специалитени бла Огъары Малкырга да эттегенбиз. Анда халыны көргөндө, былай отуз жыл мындан алгыз жашай эдик, биз да былай ат тирлик берген терекле ёсдорө эдик. Энди терекле угтай, алмала ёсдорөбиз, деген сөзлери эсимде кыалгандыла.

Бизде бек иги тереклери болган бахчаны бир гектардан 15 тонна алма жыйыса эсе, ала уа гектардан 60 тонна аладыла. Специалитле айтхайларча, Огъары Малкырга жерни кыйгылыгы бла байламы дугуым наныйк, кыра ишхелди дегенча битимле ёсдорюгөн хайырлы болушкыды. Ала бизге болушурга айтхайдыла, жуук заманда уа Италияга бизден биреулен окуркуга барыкыды.

Огъары Малкырга алгаракча кыра дугуым ёсдорюгөн питомник кырагын эдик. Ары игиге санагызан 7 торлю юлжоден төрт минг бла жарымын келтирген эдик. Алай ким эсе да, чалдыши кесип, малланы жиберип, малпахтан эди. Бир зат башлардан алгыз зарпкыч кан кутулурга керекбиз!

Биз алайла производствону районну битеу элперинде да бардыргырга мурат эте эдик. Энди уа дугуым кыргалыны энчи терек бахчада салгызбай, андан ары кылай болушун көрөбөз.

Дагында районда зыгыр чыгарган предпритие ачар мурагыбыз. Москвадан бир компания мында

гара суу кыюу бла байламы предприятие кыруауну ошондон келишкенбиз. Алай иш башланганыч, былайды деп махтанчыра тойлодо, алгыздан сак болушга керекди. Энта да бир неча проект барды, аланы ошонде айтурга алышка эртенди, алай инвесторланы бизге сөйрлери улпулу.

Бек магналы проекте уа бизде ГЭС бла байламыдыла. Черекденин кырулушу бошангандай, Заргакжиде башхасы ишлениркиди, Чирк кёлөдө, Кыра - Сууда бла Огары Малкырга да гитче ГЭС-лени кырулушлары бардыргыруу жаны бла документле хазырлана турдыла.

- Ол кырулуша району экология болушуна зарак келтирмезме?

- Барган сууну орнуна плотинала ишленселе эди, ол заманда заран бек уллу болушкы эди. Кырулушдан сора Черекче чабакла аз болгандыла, аны себепли ананы жайган завод ачарга дейбиз. Аңа бир 120 миллион сом керек болушкыды, инвесторла табылыла деп ышанабыз.

- Башында белгиленген проекте районда ишкислени азыгышга себеплик этерик болура, баям.

- Алгыныча, кырал неда бир адам манга иш берликди деп саккап турган төсдиги. Биогонлюкче кырал кесибизге уллу онгла береди. Эчи предпринимательство бла кюрөширге хар ким да эркинди. Хау, кыйынды, аңа билим, окуу да керекди. Алай адамла кесирлени психологияларын торлендиргичи, хал тюзелик тойлодо. Алгы кесине турул тибереген адамга кырал-шурлары башха кезден кан бар байшайдыла, зарпкыч кыймайды кёлени. Ма ол Огъары Малкырга болган иш аңа шактады.

Бизни табиगत байлыгыбыз, хауаны халы кеп амалла береди, жалаңда аланы тюз хайырларыгыз юйренирге керекди. Бюгонда жаш адамларыбыз, саклап турмай, кеслери бир затха тинирге керекдиле.

Биз а окууу бла болушурга хазырбыз. Жаш специалитлеге деп КЭМР-ни Президентини бир неча программасы да барды. Бизни райондан Черкеланы тукумундан бир жаш, алай программаладан бирине туюшу, Шувасарияда финансла жаны бла вузда окуйду. Дагында Кызааклыны Алим, жаш бизменменге себеплик этген программалыг кырошулуп, 600 минг сом грант кытыханды. Ол Огъары Малкырга кыра дугуым питомниктин жаңыдан кырагызга сюеди.

Бизде кесибизде гитче предпринимательствону фонд барды. Эчи иш кырагызга сыйогенле 300 минг сомга дери кредит берирге кылобуздан келипди. Дондубуну финан болуу жылдан-жылга игилене барды. Жаш адамла барысы да кылушкы уа болушга сюеди. Анда бир игилик да жокуду. Ишден кыркмазгы керекди.

- Биогонлюкче кыраланы кёбюсю туризмни айнагышга аслам эс буралдыла, Черек районга этнотуризмге жаратылганды.

- Туризмни айнагыш жаны бла подпрограммабыз барды. Аны жарашурда Ата-Бийланы Бийканы кырайны бек уллууду. Огъары Малкырга эки кыраланы жангыртуу жаны бла ол хазырлаган проект федеральнун программалыг келгенди. Ала тал халга келтирилселе, бери адамла аслам келипди. Дагында Огъары Малкырга турист-этнография музей кырууну ошондон проект да барды.

Туризмде ахчаны асламы сувенирлерден тошеди. Миллет эчиликтерибизни ачыклаган производство кыралламыгыз, не бек кюрөшген эсек да. Болсада туристе келеди. Сарбашланы Бахуудин «Голубые озера» базаны жангыртканды, анда адамланы солуларына битеу керекле барды.

Кырайында башха жерде да болмаганча Дайвиги арабыз да барды. Аны оту туюбине тошурге сыйоген адамла кеп келеди. Биз тау - лыжа траассалы жарашургуу жаны бла тинтиуге да бардыргынамбыз. Специалитле келип кырагыздыла, эки жерин да сайлагандыла. Ол жаны бла да ишлеге хазырбыз.

- Бир сөз бла айтханда, Черек району айнууну жолунады.

- Махтанып айтхайма, эки-чон жылдан бери да Черек район республикада ачылчаны саньында. Сөз ючюн, озган жылда биз, районланы араларында бардыргылан эришюуде биринчи жерге чыгып, 7 миллион сом кытыханды. Дагында республиканы элперин араларында конкурс бир жыл Огъары Малкырга, экинчи жылга Жамтала экинчи жерге чыкканбыз. «Трудовая слава» район газетлени араларында бек игиге саналганды. Черек районну мында ары да айныр амаллары кёлүкчө, деп таукөл айтхайлыкам.

Ушакны ТИКАЛАНЫ Атаима бардырганды.

Жангырыкыла Тюзлюкө Кыйлыч кесмөз

Молдавыны президенти Владимир Воронин бу республикада кеп болмай бардыргылан парламент айрылуудан итотгорын жаңгыдан санарга эркин этгенди, оппозиционерлени дауларын тохтатыр ючюн. Айыруула Воронин жаңыла - коммунистле ючюн айыруучулары 49 процент кыл кетюргөн эдиле. Алай эсе, парламент кеп чонюк аланы кыларанда болушкыды.

Эсгертелге Кожтуу уруш

Кыргызда Улуу Ата жур уруша жораланган эсгертелмени кыруутурга кюрөшгөне бек кепдөле. Бир бөлөк кюн мындан алда этгенди, деген сөз эсгертелмени кимле эселе да кече бла алып кетген эдиле. Кыауга чыккындан сора аны жангыртурга деп энттериде деген сөз тауу айтхандыла. Кериси уа, алайда карени эси эсгертелме болган жерин да сатып алганы ачыккыланганды. Мен алайда фонд ишлерикиме, - дөргө кюрөшгөндө бизнесмен.

Билим берюу

Экзаменни - болжалдан алгыз

Яныкюйю орта школунда 11-чи класслада окуганыла бла сынау халда бир кырал экзамен бардыргыланды. Ары Чегем району Тёбен Чегем, Хушто-Сурт, Булуңгу элперини школларында, Шалушканы биринчи номерли школундан 138 сабий кел-

гендиле. Яныкюйю окуучула уа экзаменни Нартаңда бергендиле. Математикадан сынау кылай бирганыча кырагызга КЭМР-ни Билим берюу эм илму министрствону эм Чегем району Билим берюу управленисыны келечиле-

ри да келген эдиле. Окуучула экзаменден тохташдырылган болжалдан бир сагайт бла жарым алгыз чыккындандыла. Ала айтхайларына кере, сынау экзамен кыйын тойло эди.

ЭЛЕКУЛАНЫ Хасан.

Интеллект-право оюн

Тырнауузчула алгыз чыккындандыла

Нальчикде 27-чи номерли орта школда «Жаш тёлө эм закон» деген республикалы интеллект-право оюнну кичи кезиюу болганды. Аны учредительлери эмда кырагызла КЭМР-ни Информация коммуникация, жамуат биргилулене бла жаш тёлөно ишлери жаны бла министрствонун Нальчик шахар округу Билим берюу департаментини сабийлеге кыоакш Билим берюуно «Сабийлени бла жаш тёлөно чыгармачылыкларыны шахар орасы» муниципальный учрежденисыдыла.

Интеллект-право оюнну мурагы - сабийлени бла жаш тёлөно право билимге сөйрлерин кыозгузду, аланы чыгармачылык тирликлерин, право жаны бла культураларын кетюроюдо эмда аккыбалык болмаганычаны бла жаш тёлөно арасын да право нызамга бузуклык этиулерин азайтуу, профилактиканы бардыргыдуу. Аңа сабий, жаш тёлө, жамуат организациалары, жашагын жеперинде клубладан жыл санлары ондан онсегизге дери жетгенле кыатышандыла.

Юно сабийлени жыл санлары кере эки кыауымга юлөшини бардыргыланды: ондан ончөгө дерин онтертден онсегизге дери жетпеленге. Алтышар адамдан кыралган командада ююшөр турдан хар биринде тохташдыргылан кысыха

заманын ичинде алынган соруулага жазуу формада жууап бергенди неда болушун кылай тамаларга болушун кёрюзгендиле. Соруула Россей Федерацияны бла Кырагыз Республиканы Конституциялары, Биригкен Миллетлени Организациасыны «Сабийни эркинликтерини юсюенде» Конвенциясы, жаш гражданин эркинликтерини торлю-торлю сфералары бла байланы болгандыла. Андан сора да, темалыг бек шарт болушма тинтилгенди эм борчла тамамлангандыла.

«Жаш тёлө эм закон» деген интеллект-право оюнну республикалы кезиюуде Элбрус муниципальный райондан келип сабийле уа ахшы жетишим болдургынданды. Аны кыаууууа Тырнауузда экинчи номерли орта школну окуучулары Уяналы Зайнаф, Хаджиланы Зульфий, Валерия Никого-ани, Сабийлени бла жаш тёлөно чыгармачылыкларыны айнагышуну район арасына жюрюгөлен Тейпеланы Жамия, Энейланы Зарема, Жаушуланы Юлиана кирген команда жыл санлары гитче кыаууда хорлаганды.

Элбрус району оюннга жыл санлары тамата кыауууды кыатышанларыны коммандасы ючюнчөгө жерин алганды. Аны кыауууууда Тырнауузда ючюнчөгө номерли орта школну окуучулары Аккёбкеланы Алим, Этезланы Мария, Алина Майборода, Бедикни орта школну окуучулары Тилланы Лейла, Ахматланы Асият, Черкеланы Зураб болгандыла.

Интеллект оюнну республикалы кезиюуде хорлагы алгызла бла алчы жерлени алганлага Информация коммуникацияла, жамуат биргилулене бла жаш тёлөно ишлери жаны бла министрствону дипломлары эм сауугалары берилгендиле. Аңа да кыатышанланы барысы да сертификатла алгандыла. ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Аскер Зургулов саркача Кырууло ичюн чыккынданды.

Ксанланы Рашид, Артур Гагазев, Сергей Макаридин (солдон онгига) бир торлю жумушунда да кычмадыла.

«Черек-1» чекленген жууапалыгыгы болган обшествола кеп милдетни келечилери урунадыла. Ала бир бирини аңгылауду кыла жигер кюрөшгөнерини хайырыдан кёрюмдөле да игидиле. ГЭС-ни кыруу-

лешуну оңочулары айтхайнга кере, бу сиз суратла да кёрген жашлагы не кыйын ишни да ишаньыргы болушкыды.

Суратланы МАМАЙЛАНЫ Алий алганды.

БАЙРАМ

Кенжеби библиотекасы республикада бек этрепчилден бириди. Ара шахарыбыз улуу библиотекаларында окуяна тобеменг китапла бардыла мында. Бери уа адамла бек сыйог жорюйдөле. Кеп болмай а библиотеканы ишчилери эли жаңы Куктуро юйюне кечкендиле.

Аз алгызга а бу мекемеда эни кыратлары, администратцияны келечилери, школаны окуучулары да жылнагын эдиле. Жаңгы жерге кечюу бла байланы мында байрам ингр болганды. Библиотекачыла бу арт кезиуде кылай иш бардырганына отчет эттен-

Библиотека жаңгы мекемега кечгенди

диле. Аламы санында эсгертино ингрлери, белгилли адамла бла тобешюуде, экология эм юйретуу жаны бла бардыргылан дерсени да айтурга болушкыды.

Китап фонд а кебесе, жаңгыра барды. Искуството тарыхыны ошондон, орус эм тыш кыраалы поэзияны, Россейн тарыхыны, правону эм краведенинни темаларына жазылган китапла бери келден - кеп тошедиле.

«Элчилерибиз биге улуу болушук этедиле. Кенжеби администратциясы бла «Кенженский» совхозну башчылары ахча эм иркысы жаны бла дайым болушкыдыла. Кыруулуш управлени-

ады башчысы Сумайланы Ахмат а шакафла бергенди сауугагы. Жаңгы мекемебы болганы уа кенжеби кеслери архивлеринде кеборек келтирпн башлааидыла китапаны, - дейди библиотеканы таматасы Жанна Баруогуна.

Ол ингрде бек иги суратны ишлегени конкурсуу итотгоры белгилли болгандыла. Дагында бек кеп окууган эдиле, бек кеп окууган класс да сауугалангандыла. Сөзюсү, хорлагыналаны асламыс 20-чы номерли орта школну келечилери эдиле, библиотекка аслам санда келгенде да аладыла.

Хорлагыналда, белгиленген барысы да эсе кыларыча сауугала алгандыла. Окуучула уа бу байрамны концерт программалары бла бюгонда кыууатыл этгендиле. Бери жыйналганыла барысы да келерин кетюргөн а Шендого гуманитар академияны (СГА-ны) ректору Атабийланы Алий болганды. Ол бу эли адамды, библиотекка уа эртенден бери ала косуп турган компьютерни сауугагыла бергенди.

КЫУАДИЛАНЫ Нуржан.

РЕЙТИНГ

Бир сагыатжа - 600 минг доллар

Великбританияны алгыныгы премьер-министри Тони Блэр дунда бек кеп иш хак алгын оратор болганды. Бир сагыатын ичинде сөлөшпн тургыны ючюн ол 600 мингге жуук доллар ишлейди. Улуу жетишмеле болдурган шпкерлени араларында АБШ-ны эск-президенти Билл Клинтон, алгыныгы вице-президенти Альберт Гор, ахыргы совет лидер Михаил Горбачёв да бардыла.

Бурункугу Грецияны заманындан бери да ораторну усталгыны обшествода магыналы жерин алгызган эки буюнлюк да аруу, грамматика жаны бла тюз сөлөше билуу бек изленди. Аны юсюне ахшы фойда да береди. Бийик даражалы, улуу магыналы сөлөшюно хар минуту ючюн бусугатара 9 минг доллар төлөниди. Политиканы, динни эм экономиканы юсюринден эс оюмалары аңгылашны улуу айтхай ишлери ючюн төрдө Тони Блэр аллай бир кеп ахча. Аны пресс-секретары

айтхайнга кере, босс «көп жерден сөлөширге кесини аналитика жаны бла улуу фахмуусу, болушкы затланы алгыздан кере эм алай бек билгени ючюн кахырылады.

Сөз ючюн, Филиппинге барганда, бу политик 600 минг доллар багыасы сөлөшгөндө. Болсада ол алай бек кыйналмаганды. Отузур шар минуту ичинде барган эки ушакны кезуилулене ол битеуини стабилизацияны замандыла миллет лидерлени ишлери не торлю болушга керекчилерини, сөлөшюлени бардыра туруп ол

бек багыалы ораторланы тикмелеринде АБШ-ны эск-президенти Билл Клинтонун эм алгыныгы вице-президенти Альберт Горну атырды да бардыла. Бу политикле кеслери ахчаны торлю-торлю кырагызга барып,

лекцияла окуп, жыйдыла. Аламы хар бири бир сөлөшюулер ючюн 150 минг доллар (Б. Клинтон) эм 100 минг доллар (А.Гор) аладыла. Восток Европаны бек багыалы ораторланы санында уа биринчи жерин Михаил Горбачёв алады. «Торлөнүлө» атасыны төрөли гонорары бла президент Фех уатын алпанда сөлөшюу ючюн 125 минг долларды. Ол жаны бла бек адепчиле уа Чехияны бла Польшаны алгыныгы башчылары санарга болушкыды. Чехияны президенти Вацлав Клаусу бир сөлөшюуно багыасы уа 15 мингге жуук эворду. «Известия» газетден.

